

Päris šeff lugu

Tiina Leemets

Kevadel avaldas Eesti Päevaleht küsitluse selle kohta, kui hästi tunnevad alla 30-aastased mõningaid Nõukogude aega iseloomustanud sõnu ja väljendeid. Küsimusele, kes olid šefid linnast, saadi vastus: „Eldan, et need ei olnud kokad. Kas see tähendas äkki miilitsat?“¹

Näiteid, kuidas pealtnäha üks ja sama „rahvusvaheline“ sõna võib eri keeltes ja eri aegadel tähistada eri asju, leidub palju. Vaatleme seekord *šeffi*.

Küsitletu vastus peegeldab esmalt tema teadmisi inglise keelest. Seal märgib *chef* oskuslikku kokaameti pidajat, eelkõige restorani peakokka. Sõna juured on prantsuse keeles, kus *chef* tähendab üldisemalt juhti. Inglise keeles on lühendatud prantsuse ühendit *chef de cuisine*, nii et „kõõgipea“ kohta käib vaid esimene sõna. Selline nihe on keelte vahel sõnu laenates sage. Näiteks tähendab *latte* itaalia keeles piima ning üks piima ja espresso segusid on *caffè (e) latte*, ent mitmes teises keeles piisab kohvijooigi nimetamiseks itaalia *piima*-sõnast, nii on saadud ka eesti *late*.

Eesti keelde on prantsuse *chef* juhi, ülemuse, pealiku tähenduses liikunud vene ja saksa keele kaudu enne teist maailmasõda. Tänapäeval seostub ta sageli jõuametkondadega, nagu liitsõnades *politsei-, luure-, turva- ja julgeolekušeff*, näha on ka *pressišeffi*.

Šeffluseks nimetati Nõukogude süsteemi, mille järgi tugevamaks arvatud asutus või organisatsioon abistas nõrgemat. Enamasti oli linnaasutustel kohustus mõni kolhoos või sovhoos „šeffluse alla võtta“. Oma tööd või õpinguid kõrvale jättes tuli „šefiks käia“ ehk minna appi kartuleid võtma või muudele hooajatöödele. (Kas mäletate filmi „Tants aurukatla ümber“, mille tegelane Miili tutvustab

---

¹ Tõlkes kaduma läinud. – Eesti Päevaleht, LP 6. IV 2019. <https://epl.delfi.ee/news/lp/vatti-ci-ole-ja-breznevi-pakike-millest-kaib-jutt?id=85823215>.

talus peremehetsevaid majulisi sõnaga „sehve“?) Nii omandas sõna paradoksaalselt algsele risti vastupidise sisu: ülemateks nimetatuist said alamad, sest sundkorras maale veetud linlasi kõlbas harilikult rakendada vaid lihttöödel kohalike juhtimise all.

Eesti argikeeles on *šeff* aga kujunenud ka tunnustust väljendavaks omadussõnaks (rõhutatult näiteks *jube šeff*, *ülišeff*, *megašeff*, lõunas ka *umbõ šeff*). Uus sõnaliik ja tähendus on levinud eelkõige sel aastatuhandel ning näib, et omapead, teisi keeli matkimata. See on iseenesest päris šeff ehk neutraalsemalt väljendudes tore lugu.

Postimees 7. XII 2019